

Oteren — en sårbar og truet art

Den eurasiatiske oteren har gått sterkt tilbake i dette århundret, og er nå klassifisert som en sårbar eller truet art under Bernkonvensjonen.

Den norske oteren utgjør i dag en vesentlig del av oterbestanden i Europa. Bestanden er gått sterkt tilbake i Sør-Norge, men oteren er fremdeles en vanlig art på kyststrekningen fra Nordmøre og nordover. Skjebnen til den tallrike norske oterbestanden er derfor gjenstand for internasjonal oppmerksomhet.

FREMragende SVØMMER

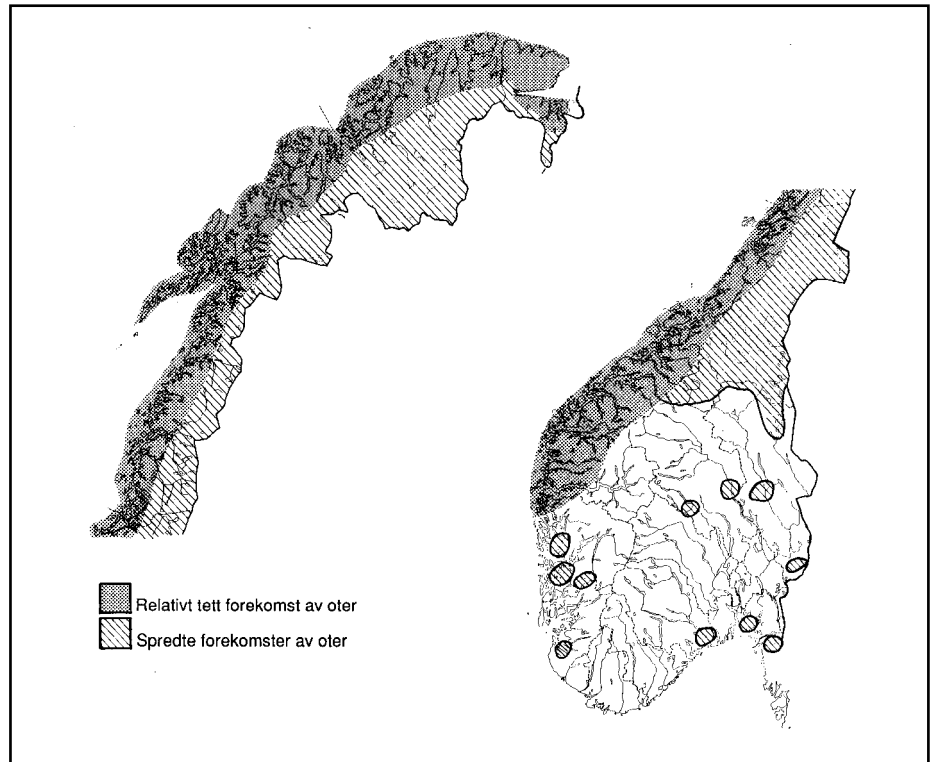
Selv om den eurasiatiske oteren regnes til elveotrene, finnes de tetteste norske bestandene på kysten.

Oteren tilbringer det meste av døgnet på land, men er nær knyttet til vann. Den er en fremragende svømmer og jakter for det meste på byttedyr i vann.

Aktivitetsrytmen medfører mange korte perioder i vann, avbrutt av hvileperioder på land.

UTSATT FOR OLJESØL

På kysten foregår denne aktiviteten for en stor del på grunne områder i saltvann;

Påviste forekomster av oter i Norge pr. 1989.

derfor må man anta at arten er svært utsatt for oljesøl som kommer inn mot land. Riktignok er det bare rapportert om få funn av oljeskadde elveotere; det skyldes trolig at oteren har en utmerket evne

til å holde seg skjult. Store deler av døgnet tilbringer den i hi eller på andre skjulte soveplasser; det er derfor liten sjanse for at en syk oter dør i sjøen eller på stranda, der den kan bli funnet.

Oteri i oljealderen

Oljevirkosomhet på midtnorsk sokkel vil berøre den tallrike oterbestanden i kyststrøkene. For å få virkningene utredet, engasjerte departementet i fjor Norsk institutt for naturforskning til dette forprosjektet.

Forprosjektet har omfattet innsamling og gjennomgang av relevant litteratur og utarbeiding av metodikk for å vurde-

re forskjellige områders betydning som oterområder.

Feltarbeidet i forbindelse med metodeutviklingen ble utført i Vikna og Vega kommuner sist i september. Denne oppdragsmeldingen gir en oversikt over tidligere studier av virkninger av petroleumshydrokarboner på otere og andre marine pattedyr (isbjørn, sel og pelsel).

Oljens virkninger på oteren behandles, og forfatterne presenterer en plan for registrering av geografiske områder og typer av naturlige tilholdssteder som er viktige for oteren. Etr begrenset antall områder velges på grunnlag av en forhåndsoppfatning av verdien som oter-

område. Påvisning av flere typer spor tegn her vil gi en indikasjon på den betydningen et område har.

Spor-tegntetthet og terrengslitasje kvantifiseres. Man planlegger også å bruke en geografisk fordeling av fallvilt av oter som indikasjon på variasjon i oter-tettheten.

NINA oppdragsmelding 021

Thrine Moen Heggberget og Kjell-Erik Moseid:

«Oter og olje»

Rapport til Olje- og Energidepartementet fra prosjektet oter og olje 1989

Stedbundet

Unger av norsk oter i fjæra.

(Foto: KJELL ERIK MOSEID, Bio-Foto)

Den eurasiatiske oteren er ganske stedbundet; det viser studier av radiomerkede dyr.

Strandsonen og gruntvannsområdene er svært viktige for kystlevende oter. Den forflytter seg like gjerne gjennom vann som over land. Det er typisk for denne oterarten at den ofte skifter mellom å oppholde seg på land og i vann. Dette skjer særlig når den oppsøker merkeringsplasser og når den fisker.

Stor fisk tas med til land for å spises der; små næringsdyr spises i vannet, vanligvis i overflaten.

Pelsen

Når oteren steller pelsen, er det for å gjenopprette luftinnholdet som presses ut av vanntrykket når den dykker. En sunn oterpels har et vanntett, luftfylt og godt isolerende lag med bunnull og meget høy hårtetthet. Heggberget fant gjennomsnittlig 42.000 hår pr. cm² i to normale skinn. Hos havoter er tallet 130.000, hos den nordamerikansk elveoteren 60.000.

Ungene

Oteren får gjennomsnittlig 2 (1-3) unger til høyst forskjellige årstider. Ungene er blinde i en måneds tid og forlater ynglehiet sammen med mora etter 2-3 måneder.

Næringsdyr

Typiske næringsdyr for norsk kystoter er torskefisker, ulker, flatfisk og om sommeren tangsprell og ålekvabbe. Noen individer spesialiserer seg på strandkrabber.

Olje kan gi dødelig skade

Oljeskadet havoter etter Exxon Valdezulykken i Prince William Sound, Alaska, i mars 1989.

(Foto: TYCHO ANKER-NILSEN, Bio-Foto)

Kontakt med olje forårsaker både ytre og indre skader på pattedyr, i mange tilfeller er skadene dødelige. Her er oteren intet unntak.

Etter et oljeutslipp på Shetland i 1981, ble det funnet minst 13 døde otere. De fleste døde innen én måned etter uhellet. Den sannsynlige dødsårsaken var en blødende mage- og tarmlidelse som var forårsaket av inntatt olje. Dyrene fikk tilsynelatende oljen i seg ved å stelle pelsen og ved å spise oljetilsølt fugl.

Det er påvist at isolasjonsevnen er minst i pelsens uryddige, oljepåvirkede område. Griffiths (1987) hevder at havotere i mange tilfeller kan ventes å dø av nedkjøling før giftvirkningene fra oljen gjør seg gjeldende—og at nedkjøling er en mindre risiko for elveotere, siden disse tilbringer deler av tiden i et varmeisolerende hi.

REDUSERT ISOLASJON

Et fellestrekk hos fugl og pattedyr, er indre og i mange tilfeller dødelige organskader etter inntak av olje. Sterkt redusert isolasjon etter ytre oljetilgrising er et fellestrekk hos arter der fjær eller hår utgjør den viktigste isolasjonen.

Varmeledningen i vann for havoterskinn som ble eksperimentelt tilsølt med fersk råolje, ble gjennomsnittlig 3,5 ganger høyere enn før tilsøling. Fersk råolje som ble gnidd inn i pelsen, trengte helt

inn til hårskaftet og filtret sammen hårene. Vann kunne stedvis trenge helt inn til huden. Råolje som hadde vært tre dager i saltvann, var seigere og trengte ikke like mye inn i pelsen. Fersk råolje og oljedispergeringsmiddel i vann trengte raskt inn i pelsen og resulterte i gjennomsnittlig 2,6 ganger høyere varmeledning.

Oljing av 20 prosent av kroppsoverflaten økte varmeledningen 1,8 ganger. Gjennomsnittlig stoffskifte økte mellom 1,2 og 2,4 ganger etter oljingen hos forskjellige individer.

SJOKKBØLGER DREPER

Oljebaser og annen oljerelatert virksomhet på kysten kan ha negativ virkning, men oteren plages ikke av virksomhet til havs.

Kraftig og uforutsigbar støy kan ha en skremmende virkning som dyrene ikke så lett venner seg til, i motsetning til jevnere støy.

Sjokkbølger fra undervannssprengning kan både skade og drepe dyr ved at indre organer ødelegges. På grunn av refleks er virkningene sterkest på grunt vann. Oljerelatert virksomhet på kysten kan dessuten legge beslag på gode oterlokalteter og ødelegge dem.

FASTE VANER

Oteren har ganske faste vaner med hensyn til bruk av leveområdet. I velbrukte områder opparbeides det derfor

tydelige stier, rulle- og graveplasser med stor vegetasjonsslitasje, velbrukte hiområder og tydelige merkeringsplasser, dvs. punkter der avføring, urin og duftstoffer avsettes.